

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAXSUS
TA'LIM VAZIRLIGI

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
INNOVATSION
RIVOJLANISH VAZIRLIGI

IQTIDORLI TALABALAR, MAGISTRANTLAR, TAYANCH
DOKTORANTLAR VA DOKTORANTLARNING

TAFAKKUR VA TALQIN

MAVZUSIDARESPUBLIKA
MIQYOSIDAGI ILMIY-AMALIY
ANJUMAN TO'PLAMI

Бухоро-2021

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OY VA O‘RTA
MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI
BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI
MAGISTRATURA BO‘LIMI**

**IQTIDORLI TALABALAR, MAGISTRANTLAR, TAYANCH
DOKTORANTLAR VA DOKTORANTLARNING**

TAFAKKUR VA TALQIN

mavzusida

**Respublika miqyosidagi ilmiy-amaliy
anjuman to‘plami**

2021 yil, 27-may

<i>A.F.Ergasheva</i>	<i>The role of handicrafts in the tourism industry1316</i>
<i>F.T. Qobilova</i>	<i>A.Qodiriyning "O'tkan kunlar" romanining inglizcha tarjimasida portret tasviri va unda aks etgan milliy xarakterning berilishi1321</i>
<i>H.A.Xaitov</i>	<i>Adabiyotda kulgi uyg'otuvchi vositalar.....1330</i>
<i>A.S. Omarova</i> <i>E.I. Qosimov</i>	<i>Aziziddin Nasafiyning hayot yo'li va tasavvufdagi o'rni.....1334</i>
<i>B. N. Doniyorov</i>	<i>Smoking reduces life.....1339</i>
<i>F.N.Xayriyev</i>	<i>Dasturiy ta'minot yaratishda agile yondashuvidan foydalanish.....1341</i>
<i>H.H.Ibatova</i> <i>O.U.Ibrohimova</i>	<i>Буюк рассомлар ижодида она сиймоси.....1348</i>
<i>Ф.Ф. Нуруллаев</i> <i>А.А. Азимов</i>	<i>Миллий анъана ва қадриятлар уйғунлигида ўз-ўзини тарбиялаш.....1353</i>
<i>M.B. Sharipova</i>	<i>Qahramonlik eposi-milliy madaniyatimiz nodir hazinasi («Alpomish» dostoni misolida).....1359</i>
<i>M. Teshayeva</i>	<i>Badiiy asarlarda tibbiy birliklarning qo'llanishi.....1364</i>
<i>J. Kolliyev,</i> <i>B.B. Amrullayev,</i> <i>T. M. Yusupov</i>	<i>Asinxron motorlarda elektr energiyani tejash usullari.....1369</i>
<i>M.Siddiqov</i>	<i>Tehron konferensiyasi to'g'risida chet el matbuotlarida bildirilgan fikrlar 1375</i>
<i>Г. Дж. Аслонова</i>	<i>Вспользование интеграционной и модульной технологии на уроках внеклассного чтения в начальных классах.....1381</i>
<i>Ж.Ф. Холлиев</i> <i>Б.Б. Амруллаев</i>	<i>Стандарт ва янги сериядаги асинхрон электр двигателларнинг энергетик кўрсаткичларининг қиёсий таъсифлари..... 1386</i>
<i>Ж.Ф. Холлиев</i> <i>Б.Б.Амруллаев</i> <i>А.В. Холбутаев</i>	<i>Вентилли двигателлар ёрдамида электр юритмаларни такомиллаштириши усуллари.....1393</i>
<i>L.A.Ahmadova</i>	<i>Ma'naviy meros barkamol avlodni tarbiyalash omili.....1397</i>
<i>G.Eshqulova</i> <i>D.B. Axmedova</i>	<i>Tez aytishlar – bolalar nutqini o'stirishning eng samarali vositasi.....1402</i>
<i>X.X.Axmadov</i>	<i>Хорижлик сайёҳ ва элчилар таъжнинида Бухоро.....1407</i>

4. Ахмедова К., Юдина Т. Болангиз мактабга тайёрми?– Т.: 2000.– 320 б.
5. Барбара Келлер. “Ўзбек оиласига хавасим келадими”, “Маърифат”, 1998.
6. Баркамол авлод орзуси. Тузувчилар: Ш.Қурбонов, Қ.Самлов, Р.Амлиндинов. Тўлдирилган 2-нашри. – Т.: “Ўзбекистон миллий энциклопедияси “ Давлат илмий нашриёти, 2000. – 248 б.

QAHRAMONLIK EPOSI-MILLIY MADANIYATIMIZ NODIR XAZINASI

(«Alpomish» dostoni misolida)

M.B. Sharipova¹

Annotatsiya: Xalq ma'naviy dunyosi uning bebaho asarlariga bog'liq. Ertangi yurt egalarining ma'naviyati yuksak, kelajagi porloq bo'lishi, xalqimiz tomonidan yaratilgan xalq dostonlari, o'lmas o'zbek qadriyat va an'analarga tayanishi shubhasiz. Milliy epik dostonlarimiz asrlar mobaynida xalqimizga juda katta ruhiy va ma'naviy qurvat berib kelayotir. Maqolada marosim va doston munosabatlari, marosimlarning badiiy ifodasi, uning badiiy-estetik va poetik tafakkuri jo bo'lgan bu lirik merosining badiiy tili nuqtai nazaridan o'rganish xalqimizning milliy madaniyati, yashash tarzi va ufq odatlari, qadriyatlarini chuqur anglashda munosib manba sifatida xizmat qilib kelayotgani xususida fikr yuritilgan.

Аннотация: Духовный мир народа зависит от его бесценных работ. Нет сомнений, что у людей завтрашнего дня будет высокая духовность, светлое будущее, народные эпосы, созданные нашим народом на основе бессмертных узбекских ценностей и традиций. Наши национальные

эпические эпопеи веками давали нашему народу огромную духовную и духовную силу. В статье рассматриваются отношения между церемониями и эпопеями, естественное выражение церемоний, изучение этого лирического наследия с точки зрения его художественного, эстетического и поэтического мышления с точки зрения художественного языка.

Annotation: The spiritual world of a people depends on its invaluable works. There is no doubt that tomorrow's people will have a high spirituality, a bright future, folk epics created by our people on the basis of immortal Uzbek values and traditions. The article discusses the relationship between ceremonies and epics, the natural expression of ceremonies, the study of this lyrical heritage in terms of its artistic, aesthetic and poetic thinking in terms of artistic language.

Tayanch tushunchalar: xalq dostonlari, folklor, folklorshunoslik, ishq-muhabbat, milliy madaniyat, marosim, urf-odat, marosim va doston mumosabatlari.

Опорные понятия: народный эпос, фольклор, фольклор ведение, любовь, национальная культура, церемония, отношения церемония и эпос.

Supporting concepts: the folk poem, folklore, folklore, love, national culture, ceremony, relations ceremony and poem.

Qahramonlik dostonlarimiz asrlar mobaynida xalqimizga juda katta ruhiy va ma'naviy quvvat berib kelayotir. Shuning uchun ular ma'naviy qadriyatlarimizning alohida tarkibiy qismi sanalanadi. Marosimlarga aloqador urf-odat va an'analarning bevosita dostonlarda berilishi masalasiga, ikkinchidan, doston kuylashning marosimlar bilan bog'liq tarzda davom etayotgani masalasiga ahamiyat berish kerak. «Alpomish» dostoni o'zbek xalqi qadimiy qahramonlik eposining yorqin namunalaridan biridir. Unda Alpomishning o'z

yaqinlari tinchligi, baxtu saodati yo'lida ko'rsatgan qahramonliklari madh etiladi. Shu bilan birga, ushbu dostonida jamiyat va inson hayoti masalalari o'ziga xos reallikda – qahramonlik va go'zallik haqidagi xalq ideallari doirasida kuylanadi.

Alpomish nomi aslida yosh avlod shuniga onalarning allalari orqali juda yoshlikdan singib boradi. Shu bilan u ajdodlar yodi, faxru g'ururi vositasiga aylanadi.

«Alpomish» dostoni turkiy xalqlar patriarxat hayotining o'ziga xos poetik ko'zgasidir. Bu doston bir qancha turkiy va ularga yaqin yashagan ayrim turkiy bo'lmagan xalqlar orasida juda keng tarqalgan. Uning o'zbek, qoraqalpoq, qozoq, oltoy versiyalari doston holida; tojik, tatar, boshqird, O'rta Osiyo arablari versiyalari ertak va rivoyatlar tarzida mashhurdir. O'rta asr o'g'iz eposining muhim yodgorligi «Kitobi Dada Qo'rqut» tarkibidagi «Bamsi Bayrak» asari o'zining syujeti va kompozitsion qurilishi jihatidan «Alpomish» dostoniga juda ham yaqin turadi.

«Alpomish» dostoni o'zbek xalqi orasida ikki versiya va ko'plab variantlarda juda keng tarqalgan. O'tgan asrda uning variantlari o'ttizga yaqin xalq baxshisidan qirqqa yaqin variantda yozib olingan. Uning to'la variantlari Fozil Yo'ldosh o'g'li, Muhammadqul Jonmurod o'g'li Po'ltan, Berdi baxshi, Bo'ri Sodiq o'g'li, Bekmurod Jo'raboy o'g'li, Mardonaqul Avliyoqul o'g'li, Abdulla Nurali o'g'li, Saidmurod Panoh o'g'li, Umir Safar o'g'li kabi etakchi dostonchi baxshilardan yozib olingan. Shular orasida eng mukammali, badiiy jihatdan eng yuksagi atoqli xalq shoiri Fozil Yo'ldosh o'g'lidan yozib olingan nusxa hisoblanadi. Unda shoirming yuksak dostonchilik mahorati to'la namoyon bo'lgan. Fozil Yo'ldosh o'g'li «Alpomish» dostonini butun umr bo'yi kuylab kelgan. Atoqli shoir Hamid Olimjonning obrazli iborasi bilan aytganda, bu doston uning shoirlilik beshigi bo'lgan. Binobarin, «Alpomish» dostonida ham buning yorqin guvohini ko'rish mumkin. Rus folklorshunosi B.Putilov «Epos va

marosim” masalasiga alohida e'tibor qaratar ekan, ularning bir-biriga bog'liqligini alohida ta'kidlaydi.[1,76b] Darhaqiqat, dostonlar syujetiga nazar tashlansa, B.Putilovning haq ekani ko'rinadi. Bunda garchi olim o'z ilmiy xulosasini, asosan, rus eposchiligi nuqtai nazaridan ilgari surgan bo'lsa-da, uning bu fikrini hatto o'zbek dostonchiligi ham tasdiqlay oladi. Chunki qaysi bir o'zbek xalq dostoniga e'tibor qaratmaylik, unda, albatta, biror-bir oilaviy-maishiy marosim badiiy ifoda etilganligining, ya'ni tasvirlanganligining guvohi bo'lish mumkin. Ana shundan kelib chiqqan holda folklorshunos J.Eshonqulov: “Shuni aytib o'tish kerakki, eposning, ayniqsa, qahramonlik dostonlarining bevosita marosim bilan bog'liq jihatlari hali etarli darajada o'rganilgan emas. Arxaik eposda, jumladan, “Alpomish” dostonida ham marosimlarning muhim o'rin tutishi va ustuvor qonuniyat kasb etishi kuzatiladi. Biroq qahramonlik eposi birgina marosimlardan kelib chiqadi yoki tug'iladi deb xulosalash masalani o'ta jo'n hal etish bo'ladi”, – deb yozadi.[2,93-94b]

Darhaqiqat, “Alpomish” dostoni garchi qahramonlik dostoni bo'lsa-da, unda xalqimizning madaniy-maishiy turmush tarzi, o'ziga xos oilaviy marosimlari, urf-odat va an'analari tasviri muhim o'rin egallaydi. Ularni o'rganish orqali “Alpomish” dostoni ajdodlarimizning eng qadimiy va hayotbaxsh an'analarni o'zida mujassam etgan betakror badiiy durdona asar ekanini his etish hamda shu orqali “epos va marosim”ning uzviy bog'liqligini anglash mumkin.

J.Eshonqulov yana arxaik epos bilan marosim strukturasi o'zaro uyg'un kelishini asoslab, buni “Alpomish” dostoni tahlili misolida quyidagicha ko'rsatib o'tadi: “Shomonning shajarasi. Uning tanlanishi, homiy ruhlar ko'magida bo'lishi, o'zga dunyoga safar, yovuz ruhlar jangi, o'zga qiyofaga ega bo'lishi bu shomonlik marosimiga xos xususiyatdir. Arxaik, jumladan, “Alpomish” eposida ham shajaraga alohida urg'u berilishi, Hakimbekning tug'ilishi va doimo pirlar ko'magida bo'lishi, qahramonliklar namoyish etishi,

safarga o'tlanishi, yovuzlikka (yovuz ruhlarga) qarshi kurashi, etti yillik zindon, ya'ni ramziy o'liklik holatidan so'ng qayta tirilib chiqib, Qultoy qiyofasiga kirishi struktural jihatdan shomonlik marosimi bilan aynan bir xil ekanligini ko'ramiz", – deya qayd etadi.[3,5b]. Hatto dostonda tush ta'biriga bag'ishlangan qadimgi marosimlar ham keltirilganligini taniqli folklorshunos J.Eshonqulov ta'kidlab o'tadi.[2,88]. "Alpomish" dostonida shunday motivlar boriki, ularni hozirgi hayotda mavjud bo'lgan yoki bugungi kunda unutilib, o'tkazilmaydigan bo'lib qolgan ayrim oilaviy-maishiy marosimlar bilan qiyoslab o'rganishga to'g'ri keladi. Aks holda ularning asl mazmun-mohiyatini anglab bo'lmaydi. Zero, folklorshunos J.Eshonqulov "Alpomish" dostoni haqida shunday deydi: "Ta'bir joiz bo'lsa, xalqimizning ko'hna marosimlar, urf-odatlar, irim-sirim, tabularning "qomusi" deb atash mumkin. Chunki hech bir eposda xalqimizning maishiy hayoti bunchalik keng ko'lamda badiiy ifodasini topmagan".[2,94 b]

Xulosa qilib aytganda, "Alpomish" – mumtoz epos. [7,144-145b] Unda qo'llangan har bir detal o'z mazmun-mohiyatiga ega. Doston va marosim munosabatlarini o'rganish-milliy madaniyatimizga bo'lgan cheksiz mehr-muhabbat va ehtiromimiz namunasi. Dostonda ifodalangan marosim va urf-odat, o'lmas an'analar xalqimiz ma'naviyatining nodir hazinasidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR :

1. Путилов Б. Эпос и обряд // Фольклор и этнография. – Л.: Наука, 1974. – С.76.
2. Эшонкул Ж. Ўзбек фольклорига туш ва унинг бадиий талкини. – Т.: Фан, 2011. – Б.93-94
3. Эшонкул Ж. Эпик тафаккур тадрижи. – Т.: Фан, 2006. – Б.5.
4. Саримсоқов Б. Ўзбек фольклори очерклари. Уч томлик. 1-том. – Т.: Фан, 1988. – Б. 144-145.

5. Алшомиш. Достон. Ўзбек халқ қаҳрамонлик эпоси / Айтувчи Фозил Йўлдош ўғли. Намрга тайёрловчилар Ҳ.Зарифов ва Т.Мирзаев. – Т.: Шарқ, 1998. – 400 б.
6. Қаюмов О. Шомон йўқловларининг ўзинга хос хусусиятлари // Ўзбек фольклоршунослиги масалалари. 1-китоб. Илмий мақолалар тўплами. – Т., 2006. – Б.64-68.
7. Ўзбек фольклори очерклари. Уч томлик. 1-том.–Т.: Фан, 1988.–Б.144-145.
8. “Ўзбек маросим фольклорини ўрганишнинг янгича тамойиллари” мавзuidaги Республика илмий-назарий конференцияси материаллари. – Навоий, 2007. – 220 б.
9. Ўраева Д. Ўзбек мотам маросими фольклори. – Т.: Фан, 2004. – 120 б.

BADIIY ASARLARDA TIBBIY BIRLIKLARNING QO'LLANISHI

M. Teshayeva

Buxoro davlat universiteti bakalavriat 2-bosqich talabasi

Annotation: This article describes the linguistic aspects of some medical periphrases in the Uzbek language, which are in use or reflected in the works of art in the form of stylistic coloring, the transfer of meanings. its scientific significance is especially valuable with its linguistic analysis.

Keywords: periphrase, frazeologisms, etymology, following part, dominant part, figurative expression, idiom

Аннотация: В статье описаны лингвистические аспекты некоторых медицинских перифраз, имеющих в узбекском языке, используемых или